

Milan Hes
Česká mládež pod hákovým křížem

*„Ved'te českou mládež
duchovně do Říše!“*

Emanuel Moravec

/protektorátní ministr školství a národní osvěty/

Myšlenka založení Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě

Myšlenka organizovat českou a moravskou mládež v nacistickém duchu se objevila již v samotných počátcích fungování protektorátu. Ve vedení německého státu panovalo přesvědčení, že převýchovou vhodné části dospívajících se lépe podaří naplnit vize o budoucnosti českomoravského prostoru. Jako každý totalitní režim, tak i německý nacionální socialismus si jasně uvědomoval, že systematický tlak na nejmladší generaci je nutnou podmínkou pro snazší ovládnutí porobeného národa v budoucích letech.

Nacisté se však nespokojili jen s omezováním a kontrolou školství, ale po vzoru německých dětských a mládežnických organizací měl mít režim možnost dozírat a usměrňovat mimoškolní aktivity českého dorostu. Jen tak se mohli mladí obyvatelé protektorátu *„plně podílet na novém vývoji v zemi a novém pořádku v Evropě“*, jak zdůrazňovala dobová propaganda.

Přípravné období

Vlastní počátky Kuratoria je možné datovat rokem 1941. Německým okupantům se podařilo pro svůj záměr získat několik českých fašistů a příslušníků radikálního hnutí Vlajka. Vedoucím přípravného výboru se stal bývalý legionář, důstojník generálního štábu československé armády a jeden z nejaktivnějších českých kolaborantů Emanuel Moravec. Organizačními pracemi byl pověřen lékař František Teuner, který byl členem užšího vedení Vlajky. V tomto fašizujícím uskupení, které mělo mimochodem ještě v polovině 30.let silný protiněmecký charakter, Teuner zaujímal funkci vedoucího mládeže Vlajky. Na své postavení však v únoru 1941 rezignoval a plně se oddal věci nově připravované organizace. Kolem nadaného lékaře se utvořil okruh budoucích vůdčích představitelů Kuratoria. Společně se seznamovali s Hitlerovou knihou *„Mein Kampf“*, s tiskovinami NSDAP a instruktážní literaturou Hitlerjugend.

Vlastní přípravná činnost započala od jara 1942, kdy již na území Čech a Moravy působil zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich. Právě tento nacistický pohlavár měl eminentní zájem na brzkém fungování Kuratoria, jak je patrné z následujících slov:

„Nejde přece o to, aby se každému dítěti dostalo vyššího školního vzdělání a aby dítě dosáhlo nějakého akademického titulu, ale jde o to, aby si každý podle svých schopností osvojil vhodné povolání a aby dostal v určitých letech zásadní orientaci k myšlence říše a vlasti. Nemůžeme si dovolit, aby byla česká mládež vychovávána v duchu nihilistického vagabundismu nebo jen intelektuálního diskutování pro diskutování.“

Paradoxem zůstává, že se nenáviděný a obávaný Heydrich počátků Kuratoria nedožil. Dva dny po atentátu na zastupujícího říšského protektora (pozn.: atentát na Heydricha skutečně 27. května 1942) bylo vydáno nařízení protektorátní vlády *„o povinné službě mládeže“* od 10 do 18 let. Předpis stanovil, že vedení aktivit českého dorostu náleží Kuratoriu. Spolky a organizace, které by nebyly Kuratoriem prověřené, nesměly pokračovat v činnosti.

Vrchní dozor nad novou organizací vykonával standartenführer Fischer, který měl dále k dispozici skupinu poradců z vedení Hitlerjugend. Připomeňme, že hlavním vůdcem se stal Emanuel Moravec a druhým mužem ve funkci generálního referenta byl jmenován František Teuner. Počáteční organizační období skončilo v zimě 1942. Během dalšího roku byla dobudována organizační struktura. Svou činnost rovněž zahájily vůdcovské školy a výcvikové tábory. Z územně správního hlediska se organizace členila do 11 oblastí a 80 okresů, v jejichž čele stáli hlavní respektive okresní pověřenci.

Slavnostní den

Podívejme se na slavnostní akt z 13. března 1943. Právě v tento den v předvečer výročí

15. března 1939 byla oficiálně zahájena činnost Kuratoria. Pro tento účel bylo vybrána historická budova divadla v středočeském městě Slaný.

Do Slaného se 13. března 1943 již od rána sjíždělo velké množství mladých lidí. Část domů ve městě byla vyzdobena prapory Říše a protektorátu. Do „slavnostně naladěného“ Slaného přijeli pochopitelně i významní hosté, o jejichž přítomnosti podává svědectví kolaborantský časopis Zteč. *„Oficielní hosté, v zastoupení říšského protektora*

SS – Obersturmbannführer Fischer, za říšské vedení mládeže Gebietsführer Knoop, za vládu Protektorátu její předseda profesor dr. Jaroslav Krejčí, ministr školství a ministr lidové osvěty, předseda Kuratoria pro výchovu mládeže Emanuel Moravec a ministr zemědělství a lesnictví Adolf Hrubý.“ Před budovou okresního soudu nastoupili v trojřadu účastníci výcvikových táborů Kuratoria a ministr Moravec za zvuků pochodu provedl přehlídku. Hosté vešli do budovy okresního úřadu. Zde je v zasedací síni uvítal okresní hejtman Josef Procházka a starosta Slaného Jaroslav J. Pála. Po uvítání se hosté pěšky přemístili do divadla.

Jeviště divadla ve Slaném bylo bohatě vyzdobeno prapory Říše, protektorátu a znakem Kuratoria. Součástí výzdoby byly obrovské transparenty s hesly, adresovanými mladé generaci. Prestižní místa na jevišti obsadili účastníci výcvikového tábora na Čeperce, přízemí bylo rezervováno pro veřejnost.

Poté co usedli prominentní hosté do lóží, zazněl z jeviště sborový přednes. Následovaly projevy, které přenášel rozhlas a zaznamenávala je rovněž filmová kamera. Jako první vystoupil okresní pověřenec Kuratoria František Lisec a po něm obsáhle promluvil generální referent. Věnujme pozornost alespoň klíčovým momentům vystoupení. Teuner v úvodu svého projevu připomněl 15. březen 1939. Čtvrté výročí 15. března bylo dle řečníka vhodnou dobou, *„abychom ukončivše všechny potřebné přípravné práce, mohli slavnostně zahájit začátek naší výchovné práce v české mládeži...“* Teuner se ve svém projevu zcela postavil na stranu „nového řádu“, který se z vítězí nad židovstvím a bolševismem. *„I my, česká mládež, ve jménu budoucnosti, ve jménu společné Říše stavíme se s veškerým nadšením i všemi svými silami na stranu Říše a všech protibolševických bojovníků.(...) Naším vzorem není lidská troska tak, jak ji vytvoří z mladého člověka židovský bolševismus.“* Generální referent postavil před českou mládež vzor radikálně odlišný. *„Radost místo zoufalství, sebevědomí místo otrokářského přikrčení, kázeň místo anarchie, mravnost místo zvrhlosti, láska místo zákeřnictví, povinnost a čest místo zahálky a nectnosti.“*

Protektorátní mládež měla využít všech svých dobrých vlastností a žít stejně šťastný a smysluplný život jako mladý člověk v Říši. Právě Kuratorium mělo být místem, kde mládež bude posilovat své duševní i fyzické schopnosti. Absolventi této

výchovy měli být pevnými nositeli „nového řádu.“ Teuner oceňoval na Kuratoriu ten fakt, že konečně byla založena organizace, která sjednotila veškeré sportovní, kulturní i výchovné činnosti do jediného ideového proudu a zároveň ve Slaném slíbil, že Kuratorium bude mít pro potřeby české mládeže k dispozici všechny dostupné materiální i lidské zdroje. Za potřebné zázemí poděkoval říšskému protektorovi i protektorátní vládě Jaroslava Krejčího. Projev Teuner ukončil „výkladem“ symboliky znaku Kuratoria. *„Znak symbolizuje tisíciletý příklad svatého Václava orlicí svatováclavskou a doplněním znaku hákového kříže na její hrudi spolu se znaky slavných zemí Čech a Moravy. Pochopí-li každý význam i závazky těchto symbolů a bude-li vždy v jejich znamení vedena výchova naší mládeže, pak také vyplní se slova modlitby: nedej zahynouti nám, ni budoucím!“*

Během projevu měla probíhat dle protektorátního tisku divadlem vlna euforie. Veřejnost a obzvláště mládež měla být nadšená a měla burácivě tleskat. O skutečném stavu věcí nás spíše zpravuje archivář a kronikář Vladimír Slunečko, který v Městské kronice Slaného poznamenává, že mládež byla k tomuto účelu *„dobře připravena.“* Již zcela bez příkras vzpomíná na celou událost očitý svědek – tehdejší student gymnázia ve Slaném. *„Na to co se dělo na pódiu jsme kašlali. Hlavní bylo, že jsme se ulili. Během projevu jsme se bavili a dokonce vzadu mastili karty.“*

Po Teunerovi oslovil v začínajícím odpoledni shromážděné posluchače ministr školství Emanuel Moravec a přečetl poselství státního prezidenta Emila Háchy. Prezident apeloval na český dorost, aby se přiblížil prací v Kuratoriu vzoru *„vynikajících hochů a dívek německých.“* Hácha své poselství zakončil slovy: *„Pod vedením Vůdce Adolfa Hitlera se rodí nová Evropa, pro kterou Říše přináší dějinné oběti. Jednejte tak, abyste pro tuto novou Evropu byli připraveni jako celí čeští mužové a ženy.“*

Z jeviště bylo přečteno i poselství státního sekretáře Karla Hermanna Franka. Frank připomněl blížící se výročí 15.března 1939 a vyzdvihl skutečnost, že právě v tyto dny se česká mládež přihlásila k nové výchově a nové životní náplni. *„Česká mládež se staví do šiku s ostatní evropskou mládeží a tím projevuje, že je rovněž rozhodnuta pracovat na novém řádu v tomto životním prostoru. Mládež je vždy průkopníkem nových idejí.“* V závěru svého poselství Frank ujistil českou mládež, že se vydala správným směrem, a slíbil ji na této cestě plně podporovat.

Po dlouhém potlesku zazněly hymny Říše a protektorátu. Slavnostní akt skončil. Prominentní hosté se zúčastnili slavnostního oběda v reprezentačním sále Městské spořitelny ve Slaném. Co zanechalo odpoledne 13. března 1943 v myšlení mladých diváků? Velmi zajímavý a živý postřeh přináší ve své vzpomínce tehdejší gymnazista. *„Po návratu do školy jsme se samozřejmě o tom, co se dělo v sobotu v divadle, živě bavili. Projevy byly vděčným námětem k legráckám a parodiím. Vzpomínám si, že náš nadaný třídní básník napsal o celé podívané v divadle báseň asi o dvaceti slokách. Tím nejvýraznějším místem v celé básni byly verše, v kterých poeta vtípně a výstižně popsal oba hlavní řečníky, kteří na akci mluvili. Verše zněly takto: Jeden s hlavou blejskavou – druhý s hubou vejskavou.“* Báseň o bezvlasém – „blejskavém“ Moravcovi a dlouho hovořícím Teunerovi si gymnazisté s velkou chutí opisovali. Naštěstí neskončila v rukách udavačů či gestapa. V případě odhalení této studentské recese by potrestání „viníků“ bylo s největší pravděpodobností velmi nemilosrdné.

Kuratorium na vlnách BBC

Události z března 1943, které se ve Slaném odehrály, reflekovala i česká exilová politika. Nejednalo se o nic nepodstatného, a proto se nelze divit, že jim věnoval

prostor například i národní socialista Jaroslav Stránský, jenž promlouval na vlnách BBC pravidelně k občanům v okupované vlasti. Zahájení činnosti Kuratoria ve Slaném Jaroslav Stránský věnoval svou rozhlasovou relaci z 21.3.1943. Nese název „O mládež.“ V úvodu promluvy přiznal, že když poslouchal výzvy a odezvy z Městského divadla ve Slaném, bylo mu velmi těžko. Nepodlehli však skepsi. „*O mládež, jejíž cit a rozum vzdělávala ještě naše svobodná rodina a škola v pravdě a počestnosti, není třeba se bát. Ti už rozumějí, ti už se neodrodí, s těmi nic nepořídí zrádce, který Němcům slíbil, že českou mládež do roka nikdo nepozná.*“ Více se Stránský obával o osud mladších dětí – „*duchově ještě nevyzbrojených.*“ Kriticky hodnotil metody a cíle, které si Kuratorium pro sebe ve Slaném vytyčilo. „*Česká mládež má uvěřit, že náš národ nemá stejné právo, aby si své věci sám spravoval, jaké mají národy jiné. Česká mládež se má zpronevěřit mrtvým buditelům a křisitelům a má se svěřit jen živým uspavačům a vrahům. Má pohrdnout Palackým i Masarykem a má ctít Hitlera a Himmlera. Má za zrádce považovat Eduarda Beneše a za hrdinu Emanuela Moravce.*“ Jaroslav Stránský si byl vědom toho, jak je obtížné vlévat naději českým dětem a rodičům ze vzdáleného Londýna. Přesto se snažil povzbudit a ukázat, jak i na této „frontě“ co nejlépe nacistickému tlaku čelit. „*Ved'te mládež, aby četla staré knihy – v nich se uchovává mládí národa. Ved'te ji k počestnosti a hrdosti a hlavně k spravedlnosti, učte ji úctě k právu, učte ji štítit se křivdy...*“

Zánik Kuratoria

Většina mladých lidí v protektorátu nepodlehla tlaku germanizace a nacionálního socialismu. Kuratorium, které zahájilo slánským shromážděním z března 1943 svoji činnost, se již od přelomu let 1943/1944 potýkalo s velkými obtížemi a postupně dokonce i v jeho nitru působilo několik odbojových skupin.

Ačkoli měla tato organizace podporu z nejvyšších protektorátních i nacistických míst, přesto nesplnila to, co se od ní očekávalo. Od dubna 1944 se stále otevřeněji hovořilo o zániku Kuratoria. Poslední významnější akcí Kuratoria byl tzv. Týden mládeže v červenci 1944. „*V průvodu Prahou se však provolávala dvojsmyslná hesla, jako například „Ať žije česká Praha“*, což nacisty šokovalo.

Rozkladu a celkového neúspěchu si byli vědomi i sami představitelé mládežnické organizace. Jeden z předních aktivistů Kuratoria v Praze popisoval na jaře 1944 své pocity následovně: „*Co se týče Kuratoria, vztah obyvatel pražských obvodů se rovněž nezlepšil... Většina je den ze dne bláznivější a již se těší na to, jak nás budou brzy všet. Pociťuji to přesně, když se denně objevuji v uniformě. Například v elektrice potkávám jen výjimečně lidi, kteří by se na mě přátelsky nebo alespoň lhostejně dívali.*“

Na přelomu let 1944/1945 se Kuratorium podílelo na organizaci odjezdů totálně nasazené mládeže do Říše a zákopových pracích. Aktivní kolaboranti z řad členů prováděli dále konfidentskou činnost a nejoddanější z nich dokonce vstupovali do „Svatováclavské roty“, která měla být po boku nacistického Německa nasazena v roce 1945 na přibližující se frontu. Zánik protektorátu sebou přinesl i konec této organizace.

Emanuel Moravec a František Teuner

Osudy dvou hlavních řečníků v divadle ve Slaném se vyvíjely zcela odlišně. Emanuel Moravec, narozený roku 1893, bývalý legionář, důstojník generálního štábu československé armády a přední vojenský publicista, jenž se ale po nacistické okupaci stal nenáviděným kolaborantem (a od 19. 1. 1942 ministrem školství a národní osvěty), spáchal 5.května 1945 v Praze sebevraždu.

MUDr. František Teuner, narozený roku 1911, bývalý perspektivní internista a generální referent Kuratoria se zásadním způsobem zasloužil o vybudování Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Jeho práce v této organizaci byla nacisty oceněna udělením „čestné dýky“ a ceny Reinharda Heydricha. Po válce byl Teuner odsouzen v nepřítomnosti Národním soudem k trestu smrti. Dva dny po vynesení rozsudku byl zatčen v Mnichově. Během převozu do osvobozeného Československa se pokusil o sebevraždu. Trest smrti mu byl poté prezidentem Edvardem Benešem změněn na doživotní vězení. Po předčasném propuštění v roce 1960 vykonával lékařskou praxi v Praze a v severních Čechách. V roce 1968 emigroval do Německa, kde rovněž působil jako lékař. Zemřel v červnu 1978 v Norimberku.